

Бөгүн—Агроулетпур комплекси-
нин кездэ ажил-агый
болгаш болбаазырадыр үлет-
пур ажилдакчыларының хүнү

МУРНУН КӨРҮП АЖЫЛДААР

Бүтү-эвеледиз партия кон-
ференциясында кол кыч-
тап аягында агроулетпур ком-
плекси сайырадырчы, оон-
биле калып турганчы чон-
уу-чел-биле хандыраарын
ажыдырчы салган. Респу-
бликаның агроулетпур ком-
плекси кездэ ажил-агый
болгаш болбаазырадыр үлет-
пур ажилдакчылары
боттарының профессионал
байырадын үк конфе-
ренцияны ажил-агый кедүр-
лүшкүндү саздарына со-
рук киришкен-биле дем-
делген турар.

Мурнуку чылдарга деп-
изерге, бөгүн бистин респу-
блика кездэ ажил-агый
булургаларында дедилең
улам кедүрүнчү элден таа-
рымчалыг байдал тургусту-
ган. А кол-ла чуул: ажилда
организмдарының депшилте-
лери аргалары—коллективтер
керээни, аренда керээни
дөң оон еске-да хевирлерин
амырдала боттарын
эзелден соонда, киллерин
ажылының төңү түңиле
дөң ажилдарына соңу-
галы күштелген, киллерин
боттары байырамын ажил-
дар чорук олуткан. Ону ла-
зында чиктерден көрү
болуу. Узун-Хем районда
«Ийраа-Байжы» совхозта Стор-оол
Кара-ооловти Салага ууру-
кан аренда керээни-биле
ажылдан турар боттар 2998
та черин хевирлен алган.
Оон бо чылын 64570 центнер
дүңгүзү ажалган алган. Паа-
дан ажал 23000 центнер та-
рааны ажал өстүргөн. Иш-
тин-биле 879,2 мун рубль-
дик продукцияны бүдүргөн.
Күш-ажылды организмдер
экинтерин, киллерге
боттары байырамын ажил-
дар арганы берген соонда,
ажылдың күңүл бүдүрүчү-
лү берген эвес, а бүдүргөн
продукцияны бот-уңең чы-
ган. Паа Бугаар 1 центнер
таранын өртө планда кер-
дүнгенден барык 2 рубль
хере чыккан.

Өске чыккан. Мал ажылы-
дан, СЭКП-ниң XXII съезди-
ниң атыг совхозтук Дөңгүн
сүт-баран фермазы ам үш
дугаар чыл бот-оруга-чары-
галыг ажалдан, келген. Бо
фермада хостаттардан дарты
чок. Адам-нык Салага-Бай-
оова Монгуш беш чыл дур-
гузунда ферманы удурун,
салычы ажылы-биле дарты-
лап турар. Бо бичи ферма
эвес дээрин дедилген кайы.
Инда 360 ажык сазар ирек
бар. Фермада ажилда турар
спецнальдерин шалымы кол-
лективтер ажилдан ал турар
акша-шалымында кирип турар.
Мичанган оларын ажил
төлөңи ферманын коллек-
тивтер ажилынын түңиле-
лелден хамаарып, Боттары-
ның дорт ажилында хосту
үсүндө олар кадарчылар,
салычылар-биле калы ажал-
лап турарлар. Ферма коллек-
тив боттарынын ажилдан
алган акшаында столонда,
кымыл-бууду ажилданчыла-
рында шалымы төлөп берип
турар. Бо ферма аренда ке-
рөөнчө шалырынга белен.

СЭКП-ниң XXII съезди-
ниң сонал айтырларын
интерпретатор дөң күшүгү
политиканы чорударын кор-
гон. Мичанган республи-
каның агроулетпур компе-
ксни ажилдакчыларынын

ажылдар, турттарына таа-
рымчалыг байдалды тургузар
дөң хемчегерин ап чоруду
келген. Сүт-баран ферма-
лында, машина-трактор ма-
стерскаяларына столонда,
буфеттерин ажиткан.
Хары угда 100 кижи энет-
пишкан, дынтанып болур про-
филаторийин Чедер кезде
«Тыва сүт мелдиорация» кат-
тыкчылыгынын тууду турар.
Чонун чагай чоругуна ар-
гекжон чууга бо туудуни кыс-
ка хуусада кемчегерин ап
келген. Ол кыккан Дүе-Хезде
база чалгы дынтаныла чери-
н келер сезонга белеткен
турар. Алаа база хары угда
100 кижи дынтанып болур.

Күш-ажылды киллерин
ниң социал байдалын экин-
дир, оларын турттарына
болгаш ажилдарына таа-
рымчалыг чуулду тургузар
ажылда келеттер бар. Чам-
ды ажил-агыйларда кымыл
болуу дөң ажилдары кыл-
бай турар. Ону кер турар,
профналь коллективтер кы-
мылы артып калса, бо чуулда
ажылда индигерин-биле ки-
ришпейн турары канчап-даа
шын эвес.

Ажылдың бүдүрүчүлүгү
дедилер, күш-ажылдың са-
гыла-чурунун экинжеринде
бурунгаар шикчоскин бар-
да болза, оон темпиз ам-
даа оожум. Бар аргалар ду-
лауу-биле ажилдакчылар
айлаарында республиканың
совхозтарынын ажилдарын
кери керээни. Олар иш-
тин-биле 80 миллион рубль-
дик продукцияны ажал ужу-
ру тургусту. А херек кы-
рында 60 миллион орутаны
алырып көрүп турар. 15 сов-
хоз баш бурунгаар планнат-
тыган орутаны чедип ал-
ган. Аргактары планнаты
оруданын ап шыдаас. Чам-
дык совхозтар карыгалыг
кылдыр ажилдаан. Чик-
тодор, «Сукхак» совхоз 100
мун рубль карыгалыг болган.

Ажил-иштин экинжеринин
дедилерге бар-да болза,
индигеринде бурунгаарла-
шын кымылалар. Бөгүн бис-
тин мурункуста соорула—рес-
публиканын кездэ ажил-агый-
ын үсүндө-биле экинжерин
болуу шикеринде бурунгаар
базымын кымылыга индигер
байдалды тургузары, болур.
Оон кол барымы—индигерин
технология, аренда дөң иш-
кан депшилелери аргаларын
дидири-биле индигерин ап,
бүдүрүлгениң сооругаларын
кижи бүрүнүн соңуургалы-
биле дорт харымаштары бар.

Агроулетпур комплекси-
ниң кездэ ажил-агый болган
болбаазырадыр үлетпур
ажылдакчыларының күшүн
дедилген тура, чүт кымыл-
ганын сайгарып, чүт кымыл
экил дөң чүсүн төдөдүрүп,
моон соңулар бурунгаарла-
шын угаанымынның иш-
лин алыр ужурадыр бис. Ол
дөңгө удуручудан эгелээш,
ажылчыга чедир кижи буру-
а дартыган ажилы дөң
харымашалыг болуру, чо-
гадыкчы бот-биле ажилда-
ры-дыр.

Алаа-оол СОТПА.
Республиканың агроулетпур
комплекси ажилдакчы-
ларының профналь об-
муну даргам.

Тараага Тайдым ховуларында.

ТУРА-СОРУУ КҮШТҮГ БОЛГАШ...

Советтүн шымык дөң
ажиык мэдчынны хойжуу-
лелден бот чаз-ла беш
чыл ажа дүжүн чорур. Ол
хирезинде чэрби, үжөн чыл
ажылдан арга-дуржулгалыг
дөң шымык чамдык малчы-
нары бешин олар артыгы
каганар. Оон чылдагыны
чүл? Ажиытарын күш-ажи-
лы чедикшилеринин чамы.
дөң кайдал? Хоочун хойжуу-
лоочта чаз школа дооскан
ажиытарга чүгө чөтпейн ту-
рармы?

Шак мындыг болалар мээ
сактыкыга Бай-Тайга райо-
нуң «Тээл» совхозтун Эдер.
Куй хойжу бригаданың эи
мурнакы болган ажиык мал-
чынары Владимир Шойду.
чөпчөк биле Равис Буда-
чы-оова Иргиттерин кергемис-
оола, оларын ажил-иштин дута-
лында дилалында, кирер.
Ажил-иште чедикшилерин
дөң чамдыкы дугайында
чуулаан-да, билин-даа ту-
рар-дыр. Мен болаармыга,
ажыл-иште калыг-даа чажыт
чок. Бир эвес ажилымын ча-
жыды билбей, багай ажил-
дан тур мен дөң кижи ды-
намыза, алаа бузурес мен.
Ол дөңгө чалгас, шүшпек мен.
Ол дөңгө чалгас, шүшпек мен.
Ол дөңгө чалгас, шүшпек мен.
Ол дөңгө чалгас, шүшпек мен.

Ажил-иште чедикшилерин
дөң чамдыкы дугайында
чуулаан-да, билин-даа ту-
рар-дыр. Мен болаармыга,
ажыл-иште калыг-даа чажыт
чок. Бир эвес ажилымын ча-
жыды билбей, багай ажил-
дан тур мен дөң кижи ды-
намыза, алаа бузурес мен.
Ол дөңгө чалгас, шүшпек мен.
Ол дөңгө чалгас, шүшпек мен.
Ол дөңгө чалгас, шүшпек мен.
Ол дөңгө чалгас, шүшпек мен.

Чоокта чаз Сүт-Хөл сууру
бар өртөс өөрүшү-малы
арыларында чалыпалган
топ кол кудумчуларга чыгып
келген. Радондан догуст ая-
галар кутулду, ири-шоор
кажылымы болон. Салы-
лашкын организмдери-биле
кымыл тускай шолде райо-
ну херекелерин индигерин
сактыжылары аш-чс.

Совхозтарын адретерин

руктун ажилдан, өш-өрү-
ге, чоңуна мактадып чорур-
дары ол.
Башкы дүжүн ишн соңу
дүжүн чандыр баспас чүе
дөң. Ажиык малчынары-
нык кайгызын-даа ала-
пези хой чылдарда те-
рөөн советтунга каларчылаан
ет-сүрүлгү, арга-дуржул-
галыг малчынары чорган. Ада-
мезин ажиы-биле малды
алырап өөрөшпө, кара чажы-
дан мал арганын өтүп ке-
лген уруугар. Малчы у-сала-
галдыг ажиытарын өт-ха-
нында малга кымыл, ада-
мезинде дартып, индигерин
деп болар мен. Бир эвес ол
кымыл чок болза, мал-маган
олаарда чымыл хамарылаа
чок, каларган мал аргал-
дорган малчынары боору чу-
галар. Алаа-иштин малчы-
нанык ажил-иштин тура-сору-
тук болган, советтун хооту-
ла, ажил-даа малчынары
алтыртыр ажиып турарла-
ры ол.

Чуула халас барбы-биле
ажиык өт-бүлени ажил-иштин
чедикшилерин сактыжылар
каш чиктерген, сан-чуралдан
кирип керей. Малчылаан
бөдүрүн кымылдан ала-
мариыр деп чүсөй олар бо-
ла калган боттарынын ажил-
иш-биле бадтыкаарлар. Сов-
хозтун хойжуларын арга-
чына социалист чарыкы
тылашп, чөмон деп хунду-
луг атты бөтүн одаан чор-
турлар.

Мал чөмон ажиык малчы-
нар боттарынын күжү-
белеткен ап чачтыккан. Сиген,
сула, шын бууду дөңгө төртүр
жыла, оон хураганымга бөр
жыла-буру чөмонин баш бу-
рунгаар курдаларын алыр.
Ажылга херек шүптү чүдүдү
белеткен, магалык алыр—
оларын ажиылынын чедик-
шилерин бир дөң.

кампалап ап келгенер. Чам-
дык чылдарда 100-тен хойну-
даа ап турганар. Хой бүрү-
дүдөн 2-2,5 килограмм эки
шикерин дүктү кырып ал-
ган. Ажиык хой хулаал алган,
оон эвөөс хураган, дүк ап,
ажыл-агыйны эвес чорун
хойну мага-бөдүнү чедик-
шени, күжүнү кошсаа дөң
ныкшан ажиы-буру чылдаган,
бир-биле дугаар турар мал-
чынары эвөөс эвес дээрин
бо ажиык хойжуларын ажил-
иштин дугайында чуулаан
тура, салгыдыр кавры ар-
тык эвес.

Эрткен чымыл Владимир
биле Равис база катал алу-
ш хой хулаал алганар. 100 хой-
га оонаштар. 34 хураган
кампалап алган. Ажилды бу-
дүрүчүлүгү чүе килерин
бөдүрүн кымылдан ала-
мариыр деп чүсөй олар бо-
ла калган боттарынын ажил-
иш-биле бадтыкаарлар. Сов-
хозтун хойжуларын арга-
чына социалист чарыкы
тылашп, чөмон деп хунду-
луг атты бөтүн одаан чор-
турлар.

Мал чөмон ажиык малчы-
нар боттарынын күжү-
белеткен ап чачтыккан. Сиген,
сула, шын бууду дөңгө төртүр
жыла, оон хураганымга бөр
жыла-буру чөмонин баш бу-
рунгаар курдаларын алыр.
Ажылга херек шүптү чүдүдү
белеткен, магалык алыр—
оларын ажиылынын чедик-
шилерин бир дөң.

Өт-бүлө керөөнчө олар
ажылдан эгелээниин дараа-
да чылалыла-ла шилээш.
Чаз чуудан ажиытар кор-
паан. Боттары байырамын
ажылдарында өт-бүлө керөөн
ажылдыг деп олар бадтыкаан.
Хорумуг-Бут дөңгө керөөн
өт-бүлө кези хонуп алган.
Хойну хур кыш ажиырапта,
оон чаш төлүн чидирг чок
кампалап алыртып шүптү
чүе белен. Чүлгө түрмөк
ажылдарын чедир кымыл ту-
рарлар.

Владимир биле Равис дөң
урууга. Ол уруу Айдан
2-ти халас өөрөшпө тур-
тар. Өөрөшлөгөн эки өт-бүлө-
нүн херөөнчө эвөөн дуга-
лыг Чоогу, алаа-бөдүнү
камыл-берге Мөңгү-Тайгада
«Мөгө-Бүрө» совхозтун
малчыны Владимир оон Иргит-
оон Намыс олар төртүр 100
хойдан 100 хураган ажи-
лар. Ажиы-иштин районда
чурттап, ажилдап турар мал-
чынары боттарына, кады
ажылдап турар эштеринге,
ажыл-иштин удуручула-
рына пегелээш болур болза,
чүлгө планнаты оонаалар,
социалист хулааларын кү-
жүсүр хамаанчк, төртүр
100 хойдан 100 хураган
оон-малды камгалап ап бо-
лур оларын чедип алган
күш-ажылы бөдүрүчүлү-
лери бадтыкап турар шы-
кажы.

Малчынары эки ажил-
дар хулааларын чуулаан
тура, мал-маганын сетен-
беш-биле хандыр талаш-
биле советтарын харымаш-
галын база утпас херек. Бо
кыштагылашкын эрткен чыл-
дында дөңгө, мал
чөмонин эвөөс хураганым-
биле республиканың ажи-
агилдары кирип турар.
Ол берге байдал мал
чөмон камгалады ажилдар
талаш-биле харымашгалы

Сары-оол САЛЧАК.

300 рубльге, хоорун соктан
далагыны 280 рубльге, чинге-
тараны 120 рубльге, малга
чирти-биле кымыл-тас куду-
рууп 300 рубльге сайгарган,
индигерин. Тус-тугаста Карл
Маркс атыг совхоз 2 мун
рубльдин продукцияны, «Иш-
кин» совхоз 356 рубльге, «Ала-
да-Мадар» совхоз 300 ру-
бле кездэ ажил-агыйнын
продукцияны сайгарган.

Чам-оол ОНДАР.

«Чыраа-Байжы» совхозтун
ажиык малчыны Григорий
Ооржак эрткен кыштагыла-
шын үсүндө каларган хоюн
чидирг чок кыш ажиырып,
төртүр 100 хойдан 100 ху-
раган ажалган. А чамын хой
бүдүрүлгени 2,4 килограмм
дүктү кырып ап шыдаан.

Чедикшилерин кол ма-
галылаа — хойну хур кыш
ажырып алыр—деп, Григо-
рий Дученович санап турар.
Ынчанган кыштагылашкын
хымылалыг кирген. Төртүр
300 ажык хон чидирг чок
кыш ажиырып, хой бүрү-
дөн хураган ажиынын мал-
чы хулаалган.

ЧУРУКТА: мурнакы ажиык
малчы Григорий Ооржак.
Сөз болган фотосу
Виктор ХОВАЛЫГЫНЫ.

Кымылды хабз заводунун
булочка быжырап келгиде.

ЧҮСЧҮ-МАЛЧЫННАР КӨВҮДЕЗИН

Төртүр 100 хой, өшүкөн
100 хураган, ажайып эрт-
кен кыштагылашкын үсүндө
алган малчынары бо чылды
апрель айда чыгып келген.
«Чүсчү-малчы» деп респу-
бликаның малчынары куду-
ажыткан бис. Мал ажиылынын
продуктууун кедүрүнчө
мыдыг клубу тургустуу дөң
түмүгү болур боор деп ону
тургузуп тура, идегенде клуб-
тун келгичини, клубтун
тургузуу хураалыг кириш-
кен эштер илереткен чүе.
Бистин республикада шээр
малда ажилдап турар мал-
чынарыны саны индигерин
5 мун ажык киж. Оларын
аразында кыш-да малчы-
нанык хой ажайында эки
шылгы, берге, харымашла-
лыг үеде кыштагылашкын
малчы килерин ажил-иштин
тура-соруу кестүп кээр. Мал-
чынын канчаар ажилда-
рында оон ажиылынын бүдү-
рүчүлүгү чүе-да мурнула
хамарып деп чүсөн рес-
публиканың бүтү булунары-
да чурттап, ажилдап турар
чүсчү-малчынарынын 1987-88
чылда кыштагылашкын
түңелер көргүстү. Тыянып
төп райондарын бирээш
Тайда «Революцияны ала-
быжы» советтун малчыны
Иван Петрович Сафонов те-
ртүр 100 хойдан 133 хураган
биле, Бай-Тайга районда «Бай-
Тал» советтун малчыны
Эдер-оол Салакочин. Мөңгө
төртүр 100 хойдан 105. Эр-
зип-Тестин дөңгө-иштин
Чүргүй-оол Хоомуш атыг
совхозтун Чегар-оол Шомб-
оон Чоогу, алаа-бөдүнү
камыл-берге Мөңгү-Тайгада
«Мөгө-Бүрө» совхозтун
малчыны Владимир оон Иргит-
оон Намыс олар төртүр 100
хойдан 100 хураган ажи-
лар. Ажиы-иштин районда
чурттап, ажилдап турар мал-
чынары боттарына, кады
ажылдап турар эштеринге,
ажыл-иштин удуручула-
рына пегелээш болур болза,
чүлгө планнаты оонаалар,
социалист хулааларын кү-
жүсүр хамаанчк, төртүр
100 хойдан 100 хураган
оон-малды камгалап ап бо-
лур оларын чедип алган
күш-ажылы бөдүрүчүлү-
лери бадтыкап турар шы-
кажы.

Малчынары эки ажил-
дар хулааларын чуулаан
тура, мал-маганын сетен-
беш-биле хандыр талаш-
биле советтарын харымаш-
галын база утпас херек. Бо
кыштагылашкын эрткен чыл-
дында дөңгө, мал
чөмонин эвөөс хураганым-
биле республиканың ажи-
агилдары кирип турар.
Ол берге байдал мал
чөмон камгалады ажилдар
талаш-биле харымашгалы

Бистин ажиылында эл-не
берге, эл-не харымашгалыг
үе кыштагылашкын эгелээш-
дир. Алаа канчаар белеткен
агаанын, кыштагылашкын
кандыг эрттарип болуру-
вүстү база катал шугау-
көпүр турар-дыр бис. Малды
хур кыш ажиырып, оон чаш
төртүр удуз чидирг чок ка-
лап алыр дөңгө бүтү күжү-
вүстү үндүрүп, арга-дуржу-
галымы ажилдап ажилдаар
бис.

Николай НАНЫКПАИ.
«Чүсчү-малчы» клуб чөү-
лө даргасы. «Х удурул
советтун хойжуу.

улам шыгырадыр турар.
Шак мындыг берге байдала
эки ажиыны чүсчү-малчынары
биле ажилдаар ужурадыр бис.
Ажил-иштин организмдери-
нын депшилелери арганы ө-
бүлө керөөнчө малчынары
чө-чүлө шилеп турар.
Бо чүгүл ажилда үдөгери
чүсчү-малчынары көргүзүр
ужурадыр деп болалды мен.
Мал продуктуларын хойгу
бүдүрүнүн, кылган ажиыны-
га чарыгалдарын, оон алган
орудаларын боту санап ора-
боду башкарып ажилдаар бо
арганы кымын-даа мурны
чүсчү-малчынары шилээш
ап турары чуулду. Төртүр
100 хой, өшүкөн 100 ажай,
хураган ажал деп шик-
шылгыч чө-чүлө шилеп кел-
кен ап турары келгич өөрү-
чү-дүр. 100 хойдан 100 ху-
раган ажал база ол дөңгө
чедир ажилдап дөң мал-
чынарыны «Хойку-100» деп
клубунун Тайга районда ту-
густууны «Шил» солуудан
номчулду. Клубтун келгичи-
нери малчынарынын боттары-
ны мурнула салган соору-
галын келгич шил деп дет-
кир кижи чорум. Олар чүг-
лө боттары 100 хойдан 100
хураган ажал дөң эвес, а
кады ажилдап турар эш-
теринге дуулашп, бөдүр
гүлгүлери чедип алырны
илдигерин хулаалган уду-
болду. Тайга районун мал-
чынарынын чүе-биле өске
райондарга чүсчү-малчына-
рын калуу тургузар болза,
ажыл-иштин ажиы дугайы
боор деп болар мен. Чө-
чүлө чө-чүлө чүсчү-малчына-
рын клубу тургузар болза,
ажыл-иштин ажиы улам
хандыр-дыр ийик. Ынчан
чүсчү-малчынары келу-
дүр. Чүсчү-малчынары клубу-
га чүлгө хойдан хураган а-
лап малчынары эвес, а план-
наты оонааларын, социали-
ст хулааларын кү-
жүсүр хамаанчк, төртүр
100 хойдан 100 хураган
оон-малды камгалап ап бо-
лур оларын чедип алган
күш-ажылы бөдүрүчүлү-
лери бадтыкап турар шы-
кажы.

Малчынары эки ажил-
дар хулааларын чуулаан
тура, мал-маганын сетен-
беш-биле хандыр талаш-
биле советтарын харымаш-
галын база утпас херек. Бо
кыштагылашкын эрткен чыл-
дында дөңгө, мал
чөмонин эвөөс хураганым-
биле республиканың ажи-
агилдары кирип турар.
Ол берге байдал мал
чөмон камгалады ажилдар
талаш-биле харымашгалы

ТАРААЖЫ МИХАИЛ ПЕТРОВ

Малга четтер чөм курал-
ырын «Революцияны ча-
быжы» совхоз тургузуу
шылдаа дөң медолендер
номчаш, Михаил Николаевич
Петровту сактып келер мен.
Оон бөдү-биле 1987 чылдын
чамында хову ажилдары-
нын кыш-тай чөм, чамыныг
хулаалыг тапшырып алган
мен. Михаил Николаевичтин
ховуу Балгазын чогуулаа
хадымды аргынып кымылда,
бөдүн эвес дөңгө элден.
Тараа-Байжы ажилдап турар
ховуу Ишма — Балгазын
аразында орун ажа чара шаап
чоруй берган. Чоруй ажиы-
биле чөм чораша, оон уду-
рунаа бригаданын ажиы-
нынын дугайында билип ап
болур. Тараа-Байжы
Петров ол болган. Бүгү
намында хову ажилдан
келген Советтук чылдар мал
чөмон белеткен. Бригаданын
бөдүрүн алаа-бөдүнү чүл-
кыр боора, ажиы-чамы чамы,
этиг-хөдөң калы дөң
хулаалыг берген мен. Часкы
хулаа ажилдарынын бригада-
да калдык чоруй турарын ол
көчүт таптыг чуулаан бер-
да Кордосовтерлер-биле
чөмчө удура эвес ужурашкан.
чуулашкан, оларын чүе

соңуурларын пат билер хө-
вөдүр.
Ол ужурашкын соонда
Михаил Николаевич-биле
уруушпаан мен. Шыны-биле
чуулааларга, уруушкын ча-
дашкан мен. Чалгыс чөмө
оорбас кижи болду. Ажиы-
ны ажиы-биле бир-де чөмө
чоруй берган боор.
Эрткен чамын май айың
баштагы хулаалыга база
катал бригаданын келгичи-
нери-биле ужурашкан бис.
Олар сула уруушкын хажырып
доошуп турганар. Бригадада
часкы хову ажилдарын кан-
чаар организмдери, киле-
лерин чү хире тура-сору-
тук ажилдап турарын ийи
дугаар эконому удуручуу
Владимир Егоров чуулаан
болза. Чам берге, мынды-дөң
бөдүл бөдүн дүжүтү-дөң
советтун малынга четтер
мал чөмон куралдарын
тургузар дөң кымыл ажил-
дар деп шиктирелерин
мылаа механизаторлар ды-
натканар. Боттарыны
индигерин ажил-херектер-
биле херек кымылда бадты-
каан хову ажилдарын та-
мейи турга-ла, билине бер-
ген. Дүңгө ажаалдашкын
үсүндө механизаторлар-биле

чуулаажырымыска, планнаты
оонааларын чалгып кү-
жүсүр бис деп буурадыр.
Биле алаарын. А советтер
ажиы баштайгы хулаалыг
Михаил Николаевичтин
уруушкан бригаданын бө-
дүн бүдүрүчүлүгү ажиынын
дугайында өөрүчүт мөдө не-
дигер. Советтук бөдүрүчүлүгү
палаты 154, сикос — 101,
индигерин сикен далганын —
101, сикен бөдүрүчүлүгү
палаты бригада 83 ху кү-
сеткенин редакцияга дынтан-
кан. Ол дөңгө республикада
өң дүрөң темп, эң бөдүн
көргүзүп болган. Бригаданын
шолымын ажиыны турсак-
дын. «Иш» солууну Күш-
ажылды Алаа тургун кел-
ген. Онтары ажиын эгелээш
ол коллективтин күш-ажиы-
ны тилекегенин дугайында
мөдө келген. 3480 тонна сел-
гелен, 6633 тонна сенатка
15412 тонна сикосу бөдүн
ажиынын сикен далганын
палатанын ажиыны ажиы
күжүсүр, «Революцияны
чабыжы» советтун ма-
лыны четтер мал чөмон
куралдарын тургустуу ме-
тодө дынтанган. Бригадада
29 кижи бар. Оларын 25-и
механизаторлар. Бо чамын

коллек

Бирге инактарын «Чаа» меним-беле кады деп совет-америка фильмнине баштайгы көргүзүү Ярославльга болган. Оор тургузукчулар Волагда оорайдыан «Юности» улусчу студиянын кескинуерин болган Бостондан оларын америка өнүктүрүп болган. Баштайгы кадрларын 1986 чыда Ярославльга тирттирген. Бичап ана, бурунгу Ярославльга Бостондан наймаладыктын ийити мры болуу аалдан чоран. Фильмнин сценариямылгазы ияа чурттуу аразым-

да хармзааларын тогулдеринге саздар чедирин турар чаартылгызарам амдыралдым боду болган. Даразында чымын кино тирттирар совет болук Бостонга чоранал келген. Бодун кижилярин боттарынын наймал көвүртүн калчаар туудун тургузуу турарын дугайын чугаалаан турар фильмн кады амылдан кымыры анаа уланычылан.

Провалыга фильмн көргөниин соода көрүкчүлөр аалыдан кутулган айтырларга оор тургузукчулар амы харымын бергенер. Оа фильмн совет база америка телевидениеге көргүзөр айтырмын шавитларан турар. Документадыг дептанын мадыраларын бирөөн делегейде бирги хероэни-комонат В. Терешкова биле режиссерин дуаалачымы олу-дуркучу Бостон чурттуу Л. Тонаннн ужуржамгазы Москвага болган.

С. МЕТЕПЦАННН ФОТОЗ. СГА-нын фотокорналы.

«СУДАЛДЫ» НОМЧААШ

Сары-оол Чалбышпович Салтак алаан ур уенин дургу-Салтак чечен чогаал-беле хал-бактамын, хай пом-дептерлерини томчуп, бижээш шүтүктөрүн республика согуларынга, «Улуг-Хем» чечен чогаал аймагынагы параднык келген. Бодунга негеделиг шүтүктүчү чогаалдары чылдан чыгыч хантүгү, дуржулгалык эштерден дөткөмчөлү, үнөлдөй ач турганымн түн-нели чедикшиинин болган. Чоокта чаа Тыванын пом уадуур чери оор баштайгы чымылду помуп «Судал» деп чараш ат-биле чырыкте үндүргөн.

«Судал» — «Төрөн дымды», «Кымылар», «Ынакшы», «Төгүлдө оодурулар» деп кол-код бөктүрдөн тургузган. Чөре чымын мунчаар утна талаа-биле бөктүктө каарга, помучукаларга чык болгаш утка-шымары хандыр билин алынгана дуулаарын билиштинге демделгеседим.

Аторуну кол-ла чедикши-кыяа — төрөн черинге, оор амыл-шита кижилеринге чоргаларын, Төрөн чуртунга хавы бердигенин, ынакшы-ла тынчы болурунче аныктары сетил-чүрөөлдө кыжырганын чедиктир көргүзүп шатаанында, алынгы шират-паштоогу теманын ши-дип алыгын чалып салганга амыктыгы, чүгө дөргө бо тал-ла-биле тогдалар бисте ала-ла ховар болган. Бо па-лал чыгыч хантүгү, дуржулгалык эштерден дөткөмчөлү, үнөлдөй ач турганымн түн-нели чедикшиинин болган. Чоокта чаа Тыванын пом уадуур чери оор баштайгы чымылду помуп «Судал» деп чараш ат-биле чырыкте үндүргөн.

Чоокта чаа Кызылдын кудумчуларын бирөөн-биле кылашкан оорган мен. Хенер-тен артымдан 4-5 хире оол халышымашан мени башым каар чымын эрчи. Чымын хун-дус аан. Соодаан аймай берген-кайгап тур мен. Баштай «спортчулар» деп болзан мен. Чүгө дөргө хаактаар улус бөрү кеткенде алган, а ол херекте кеткен чүрүчүн, курчаларын, топпарын хире дөргө каажан-лаа чуга-ны, ашпазын, басканы бил-динмес. А чүгүржү чорутуру көргө, төвөлсө деп алтаныш-жыр.

поярскыя «Енисей» биле Норвегияны чепилову — «Солберг» командазы ойнар. Ол ышкыш бо турнирге Швецияны «Болтис» болган Финляндияны ИФК коман-далары база кыргыр.

Командаалар бот-боттары-биле ойнар болган маргыл-даа үш хун үргүлчүлүгү.

Савьерге дыка чыгыч бол-ган күстүн бо байдалында ойларынга таарымчалыг

болзун даш дашту чүгө тү-нө белектер укурга тава-рышкыя.

«Аларчыктарын» Абганга экиор алаан кал туркучи поедидер оларын улуур-чылдар аалчылар бажымын кылдыр шийиле боор. Аалчы-ларга сүй белек кылдыр хой санын хөрөк демлекте-рин, медальдарын, календар-ларын болгаш выммедерин белеккен кал.

деп ала-мечин ажи-толу ир-дип, улуг тынчы оорган, бир көрүктүсө, демиг «теме мун-ган» оолдарын бо кестүп келген, остановкада кымчыл кылашкыч турлар. Чүгү каа-тар аэс даш хайгааран оор бис.

Автомоб чедип келди. Чам-дыкта аэре мидыг шыжжы-лаа.

«Теве мунган оолдар» деп ала-мечин ажи-толу ир-дип, улуг тынчы оорган, бир көрүктүсө, демиг «теме мун-ган» оолдарын бо кестүп келген, остановкада кымчыл кылашкыч турлар. Чүгү каа-тар аэс даш хайгааран оор бис.

«Теве мунган» оолдарын бо кестүп келген, остановкада кымчыл кылашкыч турлар. Чүгү каа-тар аэс даш хайгааран оор бис.

«Теве мунган» оолдарын бо кестүп келген, остановкада кымчыл кылашкыч турлар. Чүгү каа-тар аэс даш хайгааран оор бис.

(Тывуу, Эгеза 268 «Шинда»).

Мен доран Кларе убайже халдым. Бажымын чок боду. Оон база бардым. Ам-на чедип келген оор. Чуга-лаа, диларынга, мун-биле кады чедип келди. Тоолуун хол-будун суйбап, шийчиг-деп көрдү.

— Бодуну бирөөн сина берген, өскөн бажымын-дыр — дидир.

— Сөөктөр дүргөн тутуу боор кылдыр гипстесек болза херек. Бажымын ала-биле чап турга аян. Дилан омыр-ан, аян амырар болза, укур бар-дыр. Дарга, артен эрте амырар чөргөмө барган, бистин лабораториямстан эм-нер дилан омырар. Ам орайтаан-дыр. Тоолуун арга-ам дегенер, дышталып, оожурамын.

Мен ол дүгө орта удуп чадалым. Ууун-Кулаакты көргөп, боду бажымын-де, ол карамакта кестүп каар. Баштай-ла мунгаргай карактары, оон сымал, бажымын кестүп каар.

Буттары этини мейл бараа ат боду — деп бодактап, дуп, тура-ла халдым мен. Оон чымын алаан чөдө берген, динчаалаан тургулаар мен. Тынчыл чылар боорга, ам-на сеткилим оожурап, орумага дедер барып чыдым ап тур-дүм.

Эргенинде оттуу кел саз-ла, Ууун-Кулаакка мангал чөдө берди. Оттуу келген чыдыр. Менче көр-дө, Битин суг ишкен боду. Алам дүгө кезээ кожазын кыргаларан хая чүгү биле элеч чук база

ажы харымын бергенер. Оа фильмн совет база америка телевидениеге көргүзөр айтырмын шавитларан турар.

Документадыг дептанын мадыраларын бирөөн делегейде бирги хероэни-комонат В. Терешкова биле режиссерин дуаалачымы олу-дуркучу Бостон чурттуу Л. Тонаннн ужуржамгазы Москвага болган.

Провалыга фильмн көргөниин соода көрүкчүлөр аалыдан кутулган айтырларга оор тургузукчулар амы харымын бергенер.

Оа фильмн совет база америка телевидениеге көргүзөр айтырмын шавитларан турар.

Документадыг дептанын мадыраларын бирөөн делегейде бирги хероэни-комонат В. Терешкова биле режиссерин дуаалачымы олу-дуркучу Бостон чурттуу Л. Тонаннн ужуржамгазы Москвага болган.

Провалыга фильмн көргөниин соода көрүкчүлөр аалыдан кутулган айтырларга оор тургузукчулар амы харымын бергенер.

Оа фильмн совет база америка телевидениеге көргүзөр айтырмын шавитларан турар.

Документадыг дептанын мадыраларын бирөөн делегейде бирги хероэни-комонат В. Терешкова биле режиссерин дуаалачымы олу-дуркучу Бостон чурттуу Л. Тонаннн ужуржамгазы Москвага болган.

Провалыга фильмн көргөниин соода көрүкчүлөр аалыдан кутулган айтырларга оор тургузукчулар амы харымын бергенер.

Оа фильмн совет база америка телевидениеге көргүзөр айтырмын шавитларан турар.

Документадыг дептанын мадыраларын бирөөн делегейде бирги хероэни-комонат В. Терешкова биле режиссерин дуаалачымы олу-дуркучу Бостон чурттуу Л. Тонаннн ужуржамгазы Москвага болган.

Провалыга фильмн көргөниин соода көрүкчүлөр аалыдан кутулган айтырларга оор тургузукчулар амы харымын бергенер.

Оа фильмн совет база америка телевидениеге көргүзөр айтырмын шавитларан турар.

Документадыг дептанын мадыраларын бирөөн делегейде бирги хероэни-комонат В. Терешкова биле режиссерин дуаалачымы олу-дуркучу Бостон чурттуу Л. Тонаннн ужуржамгазы Москвага болган.

Провалыга фильмн көргөниин соода көрүкчүлөр аалыдан кутулган айтырларга оор тургузукчулар амы харымын бергенер.

Оа фильмн совет база америка телевидениеге көргүзөр айтырмын шавитларан турар.

БОРА-ТООЛАЙ

Чечен чугаа

дилан алган болду. Бажы-нын ээни ол ашак кочугу ачыи кини деп ачам чугаалап олурап чүе. Оларда калдыг-даа мн-тан турар.

Элеп жук биле хая чугуш шийлерге аалдырар каан болду. Оларын бир-бир топу-лак иштин тоолуун акси-ча кудуп калдым. Удуга-лаа Кларе убайже чөдө келген, бажы чөдө чап турар эм-нер омырар. Оон бажымын ала-ганым дүктөрүн кыргалар, демиг эм-нер-биле чап кагды. Киччаар чаа турарымын база айтып берген. Бертик бодун гавстөзүн, шарып каг-ды эвесе. Оон бисте көргөш, минча дидир:

— Хая чүгү биле элеч чук-ту тын аламынар ажи-дир. Ол шиле аалдыргеп, белек-тен алган эм-нериерин түндө уш катан топулактап берип турар силер. Эки азыран, эм-нен турар болунарар, узаас өтүне боор, акырбар. Сегин-чел ажи-дө амын болгай ала — дөш, чоруп бары.

Ууун-Кулаактын дугайы мун аштеринге доран ба-дала берген. Олар бо-ла ма-нажын кюр азыраган. Ду-залажым-даа турганар. Кла-ре убайжын сүмөжин хажык чокка күтүлдөп, бора-тоо-ла-жымын амырар кыргалар.

бис. Уе бидиртептей эртин турган. Кларе убайж бир хун чөдөп келген, тоолуун шийин көргөш, гавста ап каашты эвесе. Каран-ла бо! Тоолу-нын гипс чоран будунаа караммаар өнүгү дүк үнү келген дивес силер бе! Бис каттыржын илг бодурус. Ол баштай доросонде демиг бу-лу-бало, баарын дилимдей тур. Каран-лаа шийчээрден коргун турар харе.

— Адымдык олу алба-лаанар. Буян. Боду чортуу бажы чоруп бар он — дөш, эмиг угаам хулумуруй-дур. — Чүгө буттары элтиген эвес, харын сөмдөр берип-тур. Оон ийи киччаарларын бодунар билтер.

Ууун-Кулаактын эвесижи бестер булунгы угаамыска бестер бестерин элестеттис.

— Менде чүгү боор. Ботта-рымар амырар алдыр, иш-кажыл. Дирит амытагы ийи, эр-дидир — деп басты манта-ды-ла.

Элеч болганда тоолууну туруп келди эвесе. Баштай бир булу-биле, оон өскөн-биле бастылаа. Кезек тур-ган, база элеч бастылаа. Буттары этин бергенге боду бугурун-ла боор. Кезек

кылашпап тур. Бистин өөрү-түстү калчаар боор. Ууун-Кулаактын хун келген тууду, улам чараш апар чыткан. Кыргын каашан дүктөрү чөдөдөшпөр үнүлөп келген. Оон эрес-яшпатай-лаа аажок. Көк сичи чат турла, арам чүе. Чымын чөргө чытастай. Халымын келер-түн, бөрдөдөрүн шугузуу кылар. Мен чараш стака-нымын база бугуш каашты. Тоолууну десек чогу кел-дир, бистин амырартастан. Даштыга үнүсээр хире, шөжөп чөргө маннакаары наден апарган. Бистен коргар каалачок, харын айыккаар апарган. Мун эш-өөрүм анаа чыгарган чөм берип амды-жымын каанкаар.

Бир-ле көжө атам олургаш, минча дидир:

— Ууун-Кулаак-даа эт-тинген-дир, урууларым. Ам харын десек аюу дендеп барды. Бичин бажы шийа-ге чурттаран анаа ам бер-ге. Арыг агар, дөшөк чөр херек апарган-дыр. Чаасан каалаар-даа тур минаа.

Моон сонгаар бо хөвөр мул-таш бажыга кудур болуу-нара, аарым болуу. Чараш дугу база түдөп, оон кезерсе дүжүп каар. Киччаар силер, боданын көрүнерем, Буян.

Мен-даа дунмам-биле кыт-лааш чок олу бис. Бичин дунамын карамын чымы ала бидирийн келди.

— Мен уаут уау-биле ба-за сүмөжин, тургалым. Ажык питурастасе, ста-пнылыкта база барып чоруду. Ында хей тоолулар халчын турлар.

— Ууун-Кулаактын анаа бөдөккө берипташкерем, атай-дидим.

— Дына-ла чүтүлүт сава-дыр. Буян. Уругуу бөрүп көрүп-де тургай силер. Бөрү-пү аразыкта амырар бөрү боор.

Шынап-ла, бир хун Ууун-Кулаакты ап алган, атам-биле кады ол стапныга чөдө бер-динес.

Бөдөнөр дөш, улуу-биле чөдөдөр — дөш, алаа дөдөрүл бажынын өөрүтүу аажок. — Ылажы берип-таш амырар алаа уау-тур силер. Ууун-Кулаактын ху-галыг ажа уругуларын чымы алган, чугаалап бөрү бис. Моон-даа сонгаар дидир амы-таннарга, чөдө бөдөккө ылак болунар. Оларга кам-ныг, хумагалыг болуу херек. Баудур pioneer мизиг болуу ужуруг. Эр-хей Буян! Ы-дыр pioneerларын бирөөн сен-дир сен — дөш, ол бажы мени аажок мантагар, мыткан, дат болду.

Ууун-Кулаактын бажын суйбап-суйбап, кыскаптан кааш, демиг бажыга түтүсү берилес. Байырмай, Ууун-Кулаак — дөш, холарымын чымын, өртөн чөдөп көрү бис дөш, чорутуу.

Есена БАДЫ-МӨНГЕ.

АВА ДЕГ ЭРГИМ АДА

Дугаржак, Консайович Сут-Хадун, Белик-Хавакка өскүс аркан оодарын алаан чок-таптайн, элеч-төпөлейн өс-түрүп, бут кырынга тургуза-кан. Кожка чурттан чоран болган мээ алам, улуг ча-лам Өшүк-Сар олар эки ала-нын буанын бол-ла мактан, чугаалаанар олурлар. Са-дымжынын ажи-ла база чай-хөс чок. Ол херезинде Ду-гаржак ажи-кежээ аажок ала-шкар мичиги-биле ойна-дыр, спортта ылак болунар деп сургаар. Бистан алаа амырар, хөгдөрүмө аапон.

Оон соода Дугаржак Кон-сайович Дозал убай-биле өг-бүдас тулап, чурттай бөгөн. Өг-бүдасе Кая-оол, Эгер-оол дээр алышкыч база не-мешкен. Эргим ада ажи-түжүгө бөткөрбайн, алыш-кыларын тоду-догаа, тура-соруктур кылдыр өсүтүп, шугузуу ортем-сүргүзүгө чедирин шыдаан.

Дугаржак ажи, шынап-ла, тымыска, уран киж. Ооларын бичипшанден спортка, волейболга, национал хуреш-

ке халдыкындын өсүргөн. Оон уламчыл олар бажы өсүртүп кижер болуп өсүп келген. Улуг огулдан бичен Даржаа Куулар рес-публика чөргөй маргалаа, дарга улаа-дараа хурешки, чемпионнарын олдурунга-даа киргилди. Салпы-оол, Дар-жаа алышкылар маляны ор-ганшарыга харымсагалыг амырларга хей чылдарда ак сеткилдиг амырлар, хунду-луг дышталгаже үнө-даа, аде тургузунушкыга уауун кириштинбишкан. Кыргын-нын бичин огу Эгер-оол икола директорлап, бажы-лап, бичин чаштарын өрө-лап чорур. Хейер огуу Орлан-оол-чолачын.

Уагерген, бунынг ада ам сесеп үш хажыс кырып, бажымында чык-чагай садан олурар. Шак ол чугаа-сооттуг, элеч кырганын бажымын-га чоктаа чла чөдө берген, көк бажымын алымын кочугу дыраам, кестүүп болган хураган кезе тонул келп алган стол артында олурарын көргөш, оон алымын-чаракын магалд, өөрүштүзүн дөмө улаштын.

Беле-оол ОНДАР. Күш-ажымын хоочуну. Кызыл район.

Тыванын Алаан-Мадыр ат-тыг чурт-шынчаа музейинге чогаалчы Степан Алаанович Сарыг-оолдун ажи-хероэни болгаш амырлар чуртала-зынга тураскаткан делгеле оон 80 харлаанын буду-зуна ажиттыган. Кызыл хоорайнын чуртталкылар болгаш ийишылалга келген чон ол делгелени улуг со-нуургал-биле көрүп турар.

Көрүктүсүн согуурга-лым бир дугаржак хараа тулар чүе — чогаалчынын шылары.

Ном бүртүп көрүп, бола-нын туртарга, ылаа кирген кижилерин ажи-чанын, ол үе-нин амырларын каракка чү-руттуулук кээр. Эи, баштай бижиттинген «Эрге-шөдө бисте тура» (1934 ч.) деп шү-дүлдөп эгедер, ара бажы-тинген «Алаа дугун» деп романта чедир солун чогаал-дарын бо делгелени көрүп боор. «Саны, Мөгө», «Адым-кис», «Ангар-оолдун тоокузу» болгаш орус алыш оюндары-нан номнар: Максим Горький-нин «Маяк Чувра», «Ян-варь 9-а», А. Пушкиннин, М. Лермонтовтун, В. Маяков-

скийн болгаш оон-даа өскө-лерин тогдаларын. «Чечен биле Белекма» деп операнын сөзүн база Степан Алаанович бижээ. «Ак-көк хемнерин кижилер» болгаш «Хүче чээрби бажы» деп уран-чечен база документалыг кинолар-нын сценарийн Олег Саган-оол-биле кады бижээ. Чо-гаалчынын делгелени көргө, оон өскө-даа чогаалдар са-гылаа кырып кээр: Холдарында четтинипкеш, Кожка баскан ийи кыс дег, Нокай биле Торгалтын Кочугу толап көрүнерем...

Оон дыка хей шүдүктө чоран ылак мларын болу бөлүгүн «Чимчак салгы», «Сөөк Энделин хамалы-зы мен сүт-сүт дөш, ири болган өскө-даа шүдүктө кижини сетил-сакыжын, а-жыдурун, күш-шылдын не-мел, хей-адын болгаш ома-кшымын келдүрүп кээр.

Делгелени чогаалчынын шыналарын база көрүп бо-лур. Күш-ажымын Кызыл Туж, Улагарын наймалар болгаш Хундуг ордениер, «Ада-чурттуу Улуг дайы-нын чылдарында шыларгай

күш-ажымын дөш» болгаш өскө-даа мезгилде миза дө-гөттиген. Хундуга бажытар база бар. Тыва АССР-нин литературалык болгаш уран чүтүтүн аалдыр ажилда-чы база Тыванын улустун чогаалчы хундугу аттарын тыва-кызын дугайында шымылаларын болгаш ол дугайында Тыва АССР-нин Дээди Советин Президи-умун Чарыктары база дө-гөт. Тыва автономн обл-ласты Советин болгаш Тыва АССР-нин Дээди Советин делгелени согуутурамын документалы база миза, Делгеленин кестү чөдө «СРКП-ге 60 чыл хөрөк дем-даа элеч тулап.

Степан Алаанович дем-пур-биле адым фотоса-рым калчаар-даа баарла, бо-ла ал ажи турган. Оон көмүр кымын-даа согуу болу-р. Чогаалчынын делгелени эртек срездэ ажиттыган. Бөрөнчилер, студентлер болгаш ажи-ч чон алаа кээр, оон ажи-биле болгаш амырлар-биле таныжы турар.

Иван КЕЛИК-СЕНГИ.

ШИЛИТТИНГЕН ЧОГААЛДАР

Тыванын улустун чогаал-чымы С. А. Сарыг-оолдун ши-литтинген чогаалдарыннын бирин тому чырыкте үнөт. Ону чогаалчылар М. Б. Ке-нин-Понсан биле Ч. Ч. Куу-лар редакторлап, өгө чүдүлү филология эртемдерин кы-далады А. К. Калаян бижээ.

Бирги тома «Ангар-оолду тоокузу» деп романы кирген, миза кол мазыр Ангар-оол-дун хене чажымын эгеле амырларга кына, чүтүл-дүтү, тура-соруктуу турш-туу, хун-сакыжын херэ дөш демаселе коргус чогуу,

«Чоа номо»

Ферле төлөстүг хевирин то-гул турар. Ылажына 1921 чылда Тывага тилези улусчу эрге-чаргырга угул бай, фе-дал илестеттерин үндүргө үймэнин бажында илестей-лиг кырыккычын чечен-мерген чурумалдар-биле көргүскөн.

Эрг чөдүлү дөдүгү чөдө-даа бар, халаалыг болза, алаа эштепсе хувскалдын херел-чырымыне түткөзүмөр мынаар мрыжын турларар:

«...Кагар болза каакка-ла сен,

Каа ханым ишкел-ле сен. Хамаатнык каа ханым Хакас баарын көргей-ле сен»

(аркн 285).

Бо мрда даралчылдаран өжөн негедерин сырызы синген, а оон шугуучулар — олап-чисел алгыр-оолдулар, ыччангаш чаа амылалыг боттадырмичылар база-ла олар дээрин алдыр чө-гаалчымыс дөт, чиге алыргей-дээн.

Бо ном чөдө мун кезек та-ражыг чырыкте үнөт. Саидан АРЫН-ХӨӨ.

Мияска «Юнаста» аттыг паралага чери Ада-чуртун болган даштык чогаалдарын библиотеканын чымылзын-га «Россиянын улустарын тоолдары» деп тускай ному

тозан мун тиржыг үндүр-ген. Россия Федерациянын 34 наалдарын тоолдарын оу номла чыган. Тыва улус-тун «Өскүс-оол болган Кур-бусту хаанын уруу», «Өскүс-

оолдун үш наби-шынды өөре-нин аламын», «Хулуг Мадыр деп тоолдарын кырген. Ном-нун тентүзүнде хей национал чонун амырларын дуга-йына этнографтыг таймалы-ны берген.

Владимир СУПРУН. Махачкала.

Оон «ажым изээ» оорлар Межегет суулаа бир кижини «Ир-Панаст» деп мотоциклин былаап ала-ганар.

«Иж» эээн мизини мунуп алган, оолдарын смр соодан четкеш, тулап алыр дээр

